

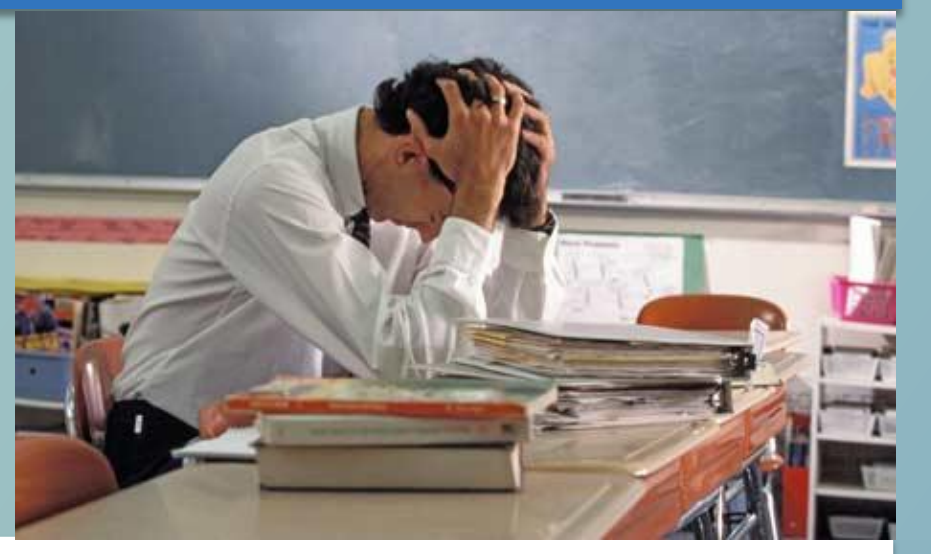
22. godišnja konferencija hrvatskih psihologa

Rovinj, 5. – 8. studenoga 2014

UČITELJSKA SAMOEFIKASNOST I STRES NA POSLU

Danijela Jandrić
OŠ, Otočac

Marina Šuman
OŠ, Dugo Selo

UVOD

Učiteljski posao često je popraćen stresom i osjećajem sagorijevanja. Dosadašnja istraživanja pokazala su da je učiteljska samoeфикаsnost jedan od faktora koji je negativno povezan s količinom doživljenog stresa (Chwalisz i sur, 1992; Evers, Brouwers i Tomic, 2002; Friedman i Farber, 1992). Učiteljska samo ефикаsnost promatrana je s dva različita teorijska aspekta. Bandura (1997) je učiteljsku samoeфикаsnost definirao kao vjerovanje u vlastite sposobnosti planiranja, organiziranja i izvršavanja aktivnosti potrebnih za izvršavanje obrazovnih zadataka dok je Rotter (1966) samoeфикаsnost povezivao s konceptom internalne i eksternalne kontrole. Na temelju Rotterovog razlikovanja između eksternalne i internalne kontrole, pretpostavlja se da se učiteljska samoeфикаsnost povećava ako učitelji vjeruju da obrazovanje može utjecati na učenička postignuća (Guskey i Passaro, 1994; Rose i Medway, 1981), a smanjuje ukoliko učitelji vjeruju da su vanjski faktori (npr. učeničke sposobnosti ili okolina) važniji za učeničko znanje nego utjecaj samog učitelja.

Viša razina samoeфикаsnosti trebala bi djelovati kao zaštitini faktor u nošenju s nepovoljnim okolnostima. Pretpostavka je također da su više godina staža nastavnika povezane sa smanjenom količinom doživljenog stresa jer bi iskusniji učitelji trebali jednostavnije upravljati razrednom disciplinom te bi njihove godine radnog iskustva trebale dodatno utjecati na stvaranje autoriteta i smanjivanje problema ponašanja učenika (Vidić, 2010). Stoga su ciljevi ovoga istraživanja utvrditi povezanost između učiteljskog doživljaja stresa, godina staža i samoeфикаsnosti, te utvrditi mogućnost predviđanja učiteljskog stresa na temelju godina staža i samoeфикаsnosti.

METODA

Istraživanje je provedeno krajem školske godine 2013/2014. U istraživanju je sudjelovalo 140 učitelja razredne i predmetne nastave iz dvije osnovne škole. Dio sudionika (N=40) regrutiran je putem društvenih mreža. Ispitanici su imali prosječno 15,8 godina radnog staža u školstvu.

Za ispitivanje izvora stresa kod učitelja primijenjena je Skala za mjerenje izvora nastavničkog stresa autora Boyle i sur. (1995.) koju su adaptirale Mikulandra i Sorić (2002). Skala ima 25 tvrdnje. U dosadašnjim istraživanjima pokazala su se zadovoljavajuća psihometrijska svojstva ove skale.

Za ispitivanje učiteljske ефикаsnosti primijenjena je skala nastavničke ефикаsnosti, autora Woolfolka i Hoya (1990). Skala je prevedena na hrvatski jezik. Na kraju upitnika, ispitanici su ispunili podatke o demografskim karakteristikama: spol, godine staža, razredna/predmetna nastava, vrsta sredine u kojoj nastavnik podučava, itd.

REZULTATI

Tablica 1
Prikaz korelacija

	Godine staža	Vanjski lokus kontrole	samoeфикаsnost
Godine staža	1		
Vanjski lokus kontrole	-0,085	1	
Samoeфикаsnost	-0,088	-0,144	1
Stres	0,137	0,23*	0,004

Korelacija značajna na razini 5%

Međutim nijedna od navedenih korelacija nije statistički značajna. Vanjski lokus kontrole negativno korelira sa samoeфикасношću, a pozitivno sa stresom, pri čemu je korelacija sa stresom statistički značajna na razini od 5%, te je to i jedina značajna korelacija među navedenim varijablama. Samoeфикаsnost se nije pokazala u bilo kakvoj korelaciji sa stresom.

Provedena je regresijska analiza u kojoj su prediktore predstavljali samoeфикаsnost, vanjski lokus kontrole i godine staža učitelja, dok je kriterij bio njihov doživljaj stresa na poslu. Korištena je metoda enter. Regresija se pokazala statistički značajnom ($F = 4,44$; $p = 0,005$). Na temelju prediktora je moguće objasniti oko 8% ($R = 0,33$; pril. $R^2 = 0,084$) varijance stresa učitelja, što predstavlja malu do srednju veličinu efekta.

U tablici 2 prikazani su beta koeficijenti za pojedine prediktore. Moguće je vidjeti da vanjski lokus kontrole i godine staža značajno predviđaju stres kod učitelja. Oba prediktora su pozitivno povezana sa stresom pri čemu vanjski lokus kontrole nešto bolje predviđa stres od godina staža. Samoeфикаsnost se nije pokazala značajnim prediktorom.

Tablica 2
Prediktori stresa

Prediktori	Stres na poslu		
	β	p	95% CI
Samoeфикаsnost	0,95	0,299	-0,15 – 0,48
Vanjski lokus kontrole	0,28	0,02	0,2 – 0,89
Godine staža	0,19	0,33	0,02 – 0,52

ZAKLJUČCI

Pokazalo se da veći vanjski lokus kontrole, predviđa veći doživljavaj stresa. To znači da učitelji, koji uzroke motivacije, discipline i općenito uspjeha učenika pripisuju faktorima kao što je kućno okruženje, doživljavaju intenzivniji stres obavljajući svoj posao. Ovaj nalaz je u skladu sa mnogim istraživanjima stresa i lokusa kontrole u organizacijskim uvjetima (npr. De Lange, Taris, Kompier, Houtman, Bongers, 2003). Također, ovaj nalaz potvrđuje Model zahtjeva-kontrole, (Karasek, 1979), prema kojemu će veliki zahtjevi posla, te niska razina kontrole, dovesti do stresa kod zaposlenika.

Pokazalo se i da veće učiteljsko iskustvo dovodi do većeg doživljaja stresa. U prethodnim istraživanjima rezultati su različiti, dok su u nekim pronađene različite povezanosti između godina staža i stresa, u drugim ta povezanost nije pronađena. Stoga će biti potrebna dodatna istraživanja, kojima će se rasvijetliti vrsta i oblik odnosa između radnog iskustva učitelja i njihovog doživljaja stresa.

Samoeфикаsnost se nije pokazala prediktivnom za stres, što je suprotno prethodnim istraživanjima. Pretpostavlja se da pripisivanje rezultata rada vanjskim uzrocima utječe na gubljenje moderacijskog efekta samoeфикаsnosti u odnosu između stresora i doživljaja stresa kod učitelja.

LITERATURA

- Chwalisz, K., Altmaier, E. M., i Russell, D. W. (1992). Causal attributions, self-efficacy cognitions, and coping with stress. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 11, 377–400.
- De Lange, A., H., Taris, T., W., Kompier, M., A., J., Houtman, I., L., D. i Bongers, P., M. (2003). "The Very Best of the Millennium": Longitudinal Research and the Demand-Control-(Support) Model. *Journal of Occupational Health Psychology*, 8(4), 282 – 305.
- Evers, W. J. G., Brouwers, A., i Tomic, W. (2002). Burnout and selfefficacy: A study on teachers' beliefs when implementing an innovative educational system in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 72, 227–243.
- Friedman, I. A., Farber, B. A. (1992). Professional self-concept as a predictor of teacher burnout. *Journal of Educational Research*, 86, 28–35.
- Fuchs, L., Guskey, T. R., Passaro, P. D. (1994). Teacher efficacy: A study of construct dimensions. *American Educational Research Journal*, 31, 627–643.
- Karasek, R., A. (1979). Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. *Administrative Science Quarterly*, 24, 285– 308.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1–28.
- Sorić, I., Mikulandra, I. (2004). Skala za mjerenje izvora nastavničkog stresa. *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*. Sv.2, 62-69. Filozofski fakultet. Zadar
- Vidić, T. (2010). Učiteljska percepcija učeničkih ponašanja: Nepoštivanje, socijalizacija i pozornost na satu. *Život i škola*, 23, 77-90.
- Woolfolk, A. E., Hoy, W. K. (1990). Prospective teachers' sense of efficacy and beliefs about control. *Journal of Educational Psychology*, 82, 81-91.

ZAHVALE

Zahvaljujemo se svim učiteljicama i učiteljima koji su sudjelovali u istraživanju.

danijela.jandric@gmail.com
marina.suman1986@gmail.com